

Duszpasterstwo turystyczne

Wraz z rozwojem cywilizacyjnym wydłuża się czas wolny od pracy zawodowej. Do jego zwiększenia w ostatnim stuleciu wydatnie przyczyniło się zwłaszcza wprowadzenie weekendów i urlopów. Wydłużył się również zarówno okres życia poprzedzający podjęcie pracy zawodowej (młodzież dłużej przygotowuje się do zawodu), jak i okres życia po przejściu na emeryturę (wydłużyła się przeciętna długość życia ludzkiego). W obydwóch tych okresach czas wolny zajmuje znaczną przestrzeń. Przewiduje się, że w przyszłości, pod wpływem procesu globalizacji, nastąpi restrukturyzacja dotychczasowego układu czasu pracy i czasu wolnego, dzięki czemu ludzie będą mieli większą swobodę rozporządzania swoim czasem, tak czasem pracy, jak i czasem od niej wolnym¹.

Czas wolny jest potrzebny dla odpoczynku, który jednak nie powinien polegać tylko na biernym odprężeniu od ciężaru pracy. Odpoczynek nie utożsamia się z beczynnością. Ma on służyć w pierwszym rzędzie odzyskaniu pełnej równowagi osobistej. Aby ten cel osiągnąć, nie wystarczy porzucić swoją pracę, ale trzeba stworzyć warunki, które pozwoliłyby na odzyskanie harmonii. Kościół uczy, że „wraz z pracą także i wolny czas jawi się coraz bardziej jako jedna z możliwości samorealizacji osoby oraz jako twórcza przestrzeń, słowem jako prawo, składające się na pełną godność osoby. () Ci, którzy mają możliwość skorzystania z wolnego czasu, powinni starać się odkrywać jego głęboko ludzkie wymiary oraz uczyć się odpowiedzialnego korzystania zeń”². A zatem w czasie wolnym akcent przesuwają się na autonomię osoby i jej dążenie

¹ A. Dylus, *Globalizacja. Refleksje etyczne*, Wrocław 2005, s. 73.

² Papieska Rada ds. Migrantów i Podróżnych (dalej: PRDMP), *Wskazania dla duszpasterstwa turystycznego*, w: *Duszpasterstwo pielgrzymów i turystów. Wybór wypowiedzi i dokumentów kościelnych*, opr. M. Ostrowski, Kraków 2003, s. 137.

do samorealizacji. Konstytucja duszpasterska o Kościele Soboru Watykańskiego II zaleca, by czas wolny był wykorzystany „należyście dla odprężenia duchowego, wzmocnienia zdrowia psychicznego i fizycznego”. Wśród sposobów spędzania czasu wolnego dokument ten wymienia „podróże w obce strony (turystyka), dzięki którym doskonali się umysł i ludzie wzbogacają się przez wzajemne poznanie”³.

Wraz z powiększaniem się ilości czasu wolnego coraz większe rozmiary przybiera również turystyka⁴. Jej wzrost jednak jest związany nie tylko z czasem wolnym, ale także z rozwojem technicznych środków ułatwiających podróżowanie. Obok turystyki wewnętrznej dynamicznie rozwija się turystyka międzynarodowa. Liczba osób udających się w celach turystycznych za granicę swojego kraju wzrosła w świecie z 25 milionów w połowie XX wieku do 698 milionów w roku 2000. Przewiduje się, że w roku 2020 turystykę zagraniczną będzie uprawiać 1,6 miliarda osób⁵. Intensywny wzrost turystyki obserwuje się również w naszym kraju. W turystyce kwalifikowanej w Polsce uczestniczyło w 1955 roku 125 tysięcy osób, a w 1989 r. – 2172 tys. Ogólna liczba przekroczeń granic Polski w obydwóch kierunkach w celach turystycznych wynosiła

³ *Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym* [dalej: *KDK*], nr 61, Wrocław 1986, s. 156.

⁴ Turystyką w ścisłym znaczeniu są podróże poza miejsce stałego zamieszkania, mające cele krajoznawcze lub będące formą czynnego wypoczynku. W jej skład wchodzi zwiedzanie obiektów przyrody, szeroko rozumianej kultury materialnej, udział w imprezach kulturalnych i sportowych itp. Popularnie określa się ją jako odbywanie wycieczek (M. Ostrowski, *Jesteśmy pielgrzymami przed Tobą. Posługa duszpasterska wśród pielgrzymów*, Kraków 2005, s. 67). Natomiast do turystyki w znaczeniu szerszym zalicza się „wszelkie formy ruchu podróznego (podróżowania), jeśli nie są one związane z wykonywaniem pracy zarobkowej lub osiedlaniem się”. (K. Przeclawski, *Człowiek a turystyka. Zarys socjologii turystyki*, Kraków 1996, s. 27-28). W tak zdefiniowaną turystykę włącza się wyjazdy nie tylko w celach wypoczynkowych, ale także leczniczych, rodzinnych, uczestnictwo w zjazdach, konferencjach, a także wędrówki połączone z aktami kultu religijnego. Współcześnie upowszechnia się szersze rozumienie turystyki. Ma ono swoje odbicie także w dokumentach nauczania Kościoła. Z tego względu przyjmuje się je także w niniejszym opracowaniu.

⁵ Prognozy Światowej Organizacji Turystyki z 30 stycznia 2001. Cyt. za: PRDMP, *Wskazania dla duszpasterstwa*, dok. cyt., s. 135.

w 1990 roku 79308 tys., a w 2001 roku – 278409 tys.⁶. Turystyka jest zjawiskiem wielokształtnym o charakterze nie tylko społecznym, ale i gospodarczym. Turystyczny przemysł osiągnął wielką siłę gospodarczą, w niektórych krajach stał się nawet najważniejszym faktorem gospodarki. Rozwinęły się liczne formy turystyki, a u podstaw jej praktykowania można znaleźć wiele bardzo zróżnicowanych motywów.

Zgodnie z tematem, przedmiotem opracowania będzie duszpasterstwo, a zatem szczególny rodzaj formacji, sięgającej daleko w głąb ludzkiego ducha, prowadzącej do umocnienia więzi z Bogiem i ludźmi, respektującej transcendentne powołanie człowieka. Ze względu na szczupłość miejsca nie wyczerpie się tu całej jego tematyki, lecz zarysuje skrótowo tylko ważniejsze zagadnienia. Najpierw wskaże się na potrzebę duszpasterstwa turystycznego, następnie będzie omówiony jego przedmiot i formy, w końcu zaś jego struktury łącznie z przynależnymi im zadaniami.

1. Potrzeba duszpasterstwa turystycznego

Soborowa Konstytucja duszpasterska o Kościele przypomina, iż „nie należy nie doceniać faktu, że ludzie skłonieni różnymi powodami do zmiany miejsca pobytu, zmieniają też sposób swojego życia”⁷. Stwierdzenie to trzeba odnieść także do turystyki. Doświadczenie wykazało, że turystyka może przyczyniać się do rozwoju człowieka, czyli zmieniać sposób jego życia na lepszy, ale może również go degradować. Wraz z rozwojem turystyki ujawniły się bowiem jej skutki pozytywne, ale także związane z nią niektóre negatywne zjawiska lub sytuacje zagrożenia. Warto przyglądać się tu jednym i drugim, aby przekonać się o potrzebie prowadzenia duszpasterstwa turystycznego.

1.1. Wartości turystyki

W nauczaniu Kościoła wśród wartości turystyki wyodrębnia się te, które dotyczą osoby ludzkiej oraz wartości społeczne. Na

⁶GUS, *Roczników Statystycznych* 1993, s. 474, 476; *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej* 2002, s. 277.

⁷ KDK, nr 6, dz. cyt., s. 57.

wartości osobowe zwrócił uwagę Jan Paweł II podczas swojej pierwszej pielgrzymki do Polski. Na spotkaniu z rodakami w Nowym Targu, patrząc ku górą, powiedział: „Człowiekowi potrzebne jest piękno krajobrazu, i dlatego też nic dziwnego, że ciągną tutaj ludzie z różnych stron Polski. Ciągną latem i zimą. Szukają odpoczynku. Pragną odnaleźć siebie w obcowaniu z przyrodą. Pragną odnaleźć siły w zdrowym wysiłku fizycznym: marszu, w podejściu, we wspinaczce, w zjeździe narciarskim”⁸.

Turystyka, jako aktywna forma wypoczynku sprzyja rozwojowi sił witalnych. Ruch na świeżym powietrzu regeneruje organizm, umacnia zdrowie. Wysiłek turystyki prowadzi także do umocnienia sił duchowych: „znoszenie trudnych warunków i niewygód sprzyja hartowaniu ludzkiego wnętrza, wyrabia wytrwałość, cierpliwość, ofiarność i odwagę”⁹.

Wartość turystyki nie ogranicza się do regeneracji sił. Odpoczynek – jak już wyżej zaznaczono – powinien być kreatywny. Turystyka powinna stać się przestrzenią formacji człowieka. Pismo św. uznaje podróżowanie za szczególną okazję do zdobywania wiedzy i mądrości: „Mąż, który podróżował, zna wiele rzeczy, i mądrze przemawiać będzie, kto ma wielkie doświadczenie. Kto nie ma doświadczenia, wie mało, a ten, kto podróżował, wzbogacił swoją sprawność. Wiele widziałem w moich podróżach i więcej rozumiem, niż wypowiedzieć potrafię” (Syr 34, 9-11).

Turystyka daje człowiekowi okazję do zagłębiania się we własne wnętrze. Odrywając od codzienności, pozwala mu odkryć najgłębsze fundamenty własnej egzystencji i w pełniejszy sposób, innymi oczyma spojrzeć na własne życie i na życie innych: odkryć swój wymiar kontemplacyjny, rozpoznać ślady Boga w przyrodzie i przede wszystkim w innych ludziach. To doświadczenie budzi w

⁸ Jan Paweł II, *Siłą Polaków – osobisty związek z ziemią*. Homilia w Nowym Targu (8.06.1979), w: *Jan Paweł II na ziemi polskiej*, Watykan 1979, s. 212.

⁹ *List pasterski Episkopatu Polski o chrześcijańskich walorach turystyki* (18.03.1995), nr 2, w: *Listy pasterskie Episkopatu Polski 1945-2000*, t. 2, . Marki 2003, s. 1899.

nim nową wrażliwość na ludzi żyjących wokół niego, poczynając od jego własnej rodziny¹⁰.

Turystyka sprzyja obcowaniu człowieka z przyrodą. Jak uczy Jan Paweł II, „obcuując z przyrodą, przejmujemy w siebie, w nasze ludzkie bytowanie, samą tajemnicę stworzenia, która odsłania się przed nami niesłychanym bogactwem i różnorodnością istnień widzialnych, a równocześnie wciąż zaprasza w stronę tego, co ukryte, co niewidzialne”¹¹. Turystyka pozwala obserwować i kontemplować piękno przyrody w jej oryginalnym kształcie, które człowieka w różny sposób uszlachetnia. Podnosi duszę spragnioną harmonii i przejrzystości, daje wewnętrzny pokój i pogodę ducha. Estetyczne wartości noszą w sobie także walory rekreacyjne, toteż sprzyjają odpoczynkowi. Kontakt z przyrodą, ukazując człowiekowi bogactwo i piękno natury, zarazem uczy go korzystać z niego dla osobistego ubogacenia i harmonijnego z nią współżycia¹².

Turystyka również kieruje człowieka ku Bogu¹³. Otwiera bowiem przestrzeń dla realizacji wartości duchowych zbliżających człowieka do Boga. Szczególne znaczenie ma tutaj kontakt z przyrodą. Wyruszając na turystyczne szlaki, chrześcijanin znajdzie okazję do odkrywania wielu znaków obecności Boga. Różnorodność stworzeń, całe bogactwo fauny i flory, urok ich piękna mogą być odczytywane jako epifania Boga¹⁴. Księga Mądrości zapewnia nas, że „z wielkości i piękna stworzeń poznaje się ich Stwórcę” (Mdr 13, 5), a św. Paweł dodaje: „od stworzenia świata niewidzialne Jego przymioty – wiekuista Jego potęga oraz Bóstwo – stają się widzialne dla umysłu przez Jego dzieła” (Rz 1, 20). Świat, a w nim środowisko naturalne, jest znakiem obecności Boga. Mówiąc zaś

¹⁰ Por. Jan Paweł II, *Duchowy sens odpoczynku*, Przemówienie na Anioł Pański (21.07.1996), nr 2, „L'Osservatore Romano” (wyd. polskie) [dalej: ORP], 17 (1996) nr 9, s. 53.

¹¹ Jan Paweł II, *List apostolski do młodych całego świata z okazji Międzynarodowego Roku Młodości* (31.03.1985), nr 14, Kraków 1985, s. 50.

¹² Kongregacja ds. Duchowieństwa (dalej: KD), *Wskazania ogólne dla duszpasterstwa turystycznego*, (27.03.1969), AAS 61 (1969) s. 361 n., tekst polski, „Miesięcznik Diecezjalny Gdański”, 15 (1971) nr 8-9, s. 271-273.

¹³ Por. M. Ostrowski, *Jana Pawła II szlaki – refleksja o chrześcijańskiej turystyce*, w: *Sacrum i przyroda. W stulecie Orlej Perci*, Zakopane 2005, s. 19.

¹⁴ W. Bołoz, *Biblijne podstawy ekoteologii*, w: *Ochrona środowiska społeczno-przyrodniczego w filozofii i teologii*, red. J. Dołęga i in., Warszawa 2001, s. 345.

ściślej, świat stanowi środowisko Boże, ponieważ „w Nim żyjemy, poruszamy się i jesteśmy” (Dz 17, 28). Bóg stanowi centrum świata, jego głębię, spełnienie i sens.

Ze szczególną siłą kierują myśl turysty ku Bogu szczyty górskie. Majestat gór przypomina wielkość i piękno Boga. Jak zauważa Jan Paweł II, „góry od zawsze fascynują ludzkiego ducha, tak dalece, że Biblia uważa je za uprzywilejowane miejsce spotkania z Bogiem. Są w związku z tym symbolem wznoszenia się człowieka do Stwórcy”¹⁵. Turysta z trudem wspinający się na szczyt, fizycznie przeżywa to, co jest istotą duchowej drogi każdego człowieka.

Nie tylko przyroda zbliża turystę do Boga. Także dzieła rąk ludzkich, a zwłaszcza sakralne budowle, zabytki sztuki sakralnej zwracają jego uwagę na wartości nadprzyrodzone. Malarstwo, rzeźba, przedstawiające sceny z Biblii, stanowią dla wnikliwego obserwatora katechezę umacniającą wiarę. Podobne znaczenie mają miejsca kultu, sanktuaria czy arcydzieła kultury chrześcijańskiej. Jeszcze silniej oddziałują na zwiedzających wpisane w dzieła sztuki świadectwa życia Świętych¹⁶.

Wartości społeczne turystyki wyrażają się głównie w zbliżaniu ludzi do siebie. Prowadząc do wzajemnych kontaktów, turystyka budzi wrażliwość na drugiego człowieka, wiąże ludzi wzajemnie, budując solidarną społeczność. Turystyka, jak również inne formy podróżowania, są także okazją do wymiany wartości kulturowych, co wpływa korzystnie na rozwój kultury i cywilizacji. Wartości społeczne turystyki wielokrotnie podkreśla w swoim nauczaniu Jan Paweł II. Między innymi w *Orędziu na XXII Światowy Dzień Turystyki* pisze: „Wzajemne poznawanie się jednostek i narodów dzięki kontaktom i wymianie kulturowej pomaga z pewnością w budowaniu społeczeństwa solidarnego i braterskiego. Turystyka wiąże się z tymczasowym przebywaniem wśród innych osób, ze zdobywaniem wiedzy o ich warunkach, problemach i ich religii; zakłada solidarność ze słusznymi dążeniami innych narodów; sprzyja kształtowaniu warunków, które pozwalają na ich pokojowe uznanie. (...) W ten sposób turystyka staje się narzędziem solidarności wszystkich ludzi

¹⁵ Jan Paweł II, *Piękno gór*, Przemówienie na Anioł Pański (10.11.2002), nr 2, ORP, 24 (2003) nr 2, s. 47.

¹⁶ Por. Ostrowski, *Jana Pawła II szlaki*, art. cyt., s. 20-21.

i spotkania cywilizacji; ułatwia wzajemne zrozumienie jednostek i narodów; stwarza możliwość budowania pokojowej przyszłości”¹⁷. Warto tu odwołać się także do nauczania polskich biskupów. Piszą oni: „Turystyka przyczynia się do budowania mostów między ludźmi. Poprzez odwiedziny, bliższe poznanie i przebywanie razem, następuje wzajemne zbliżenie. Jest to okazja do wyrażania sobie różnorodnych przejawów braterstwa i uczynków miłości. W skali międzynarodowej sprzyja ona budowaniu pokoju. Tworzenie tych więzi jest potrzebne w każdej rodzinie, w której nieraz brakuje czasu dla wzajemnych kontaktów. Wspólny niedzielny spacer może przyczynić się do głębszego związania wspólnoty rodzinnej”¹⁸.

1.2. Zagrożenia związane z turystyką

Obserwacja potwierdza występowanie w turystyce różnych negatywnych faktów. Są one spowodowane z jednej strony wykroczeniami samych turystów, a z drugiej nieetycznym postępowaniem tych, którzy turystów przyjmują. Turysta, opuszczając swoje zwyczajne środowisko, doznaje poczucia większej autonomii i wolności, z których nie zawsze korzysta w sposób odpowiedzialny; „może stać się roztargnionym, rozproszonym podróżnikiem spiesznym, niewolnikiem licznych środków, jakich mu dostarcza wzrastający postęp; powierzchownym, niezdolnym do ludzkiego dialogu, widzem zapoznającym piękno przyrody i bogactwa ludzkich dzieł, zadyszany poszukiwaczem przyjemności i doświadczeń, aż do nadużycia udzielanej mu gościnności”¹⁹.

Przed turystami jawi się pokusa potraktowania czasu wolnego jako „odpoczynku od wartości”. Turyści niekiedy podejmują działania drastycznie naruszające normy moralności i raniące godność ludzką, jak np. sexturyzm (tzw. turystyka seksualna), uzależnienie od narkotyków, niszczenie środowiska naturalnego, rabunek dziedzictwa kulturowego itp. Z wyprawami turystycznymi nierzadko

¹⁷ Jan Paweł II, *Turystyka w służbie pokoju i dialogu między cywilizacjami. Orędzie na XXII Światowy Dzień Turystyki 2001 r.*, w: *Duszpasterstwo pielgrzymów i turystów*, dz. cyt., s. 47-48.

¹⁸ *List pasterski Episkopatu Polski o chrześcijańskich walorach turystyki*, dok. cyt., nr 2.

¹⁹ KD, *Wskazania ogólne*, dok. cyt., s. 273-274.

wiąże się zaniedbanie podstawowych praktyk religijnych: modlitwy oraz niedzielnej i świątecznej Mszy św.²⁰.

Na częściowo inne uchybienia turystów zwracają uwagę biskupi polscy. W *Liście pasterskim o chrześcijańskich walorach turystyki* piszą: „Opuszczenie środowiska swego stałego zamieszkania sprzyja czasem zapomnieniu o chrześcijańskich zasadach moralnych. Celem wyjazdu na wycieczkę nie może stać się jedynie osiągnięcie całkowitej swobody i wyłączne nastawienie na przyjemności. Urlop nie jest czasem bezmyślnego wydawania pieniędzy zarobionych z trudem przez wiele miesięcy. Nie może stać się okazją do nadużywania alkoholu bądź wplątania się w grzechy nieczyste. Nie ma prawdziwej radości, gdy sumienie obciążone jest grzechem”²¹.

Zagrożenia ze strony środowisk przyjmujących turystów i przemysłu turystycznego najczęściej są spowodowane ich zachłannością, dążeniem do największego zysku. Oferenci usług turystycznych nierzadko, dla osiągnięcia większego zysku, rozbudzają w turystach postawy konsumpcyjne, co często doprowadza do bezmyślnego naśladowania proponowanych wzorców, także wtedy, gdy wzorce te całkowicie zaprzeczają zasadom moralności. Turystyka staje się terenem wyzysku także w sytuacji wygórowanych cen za świadczone usługi.

Jan Paweł II zwraca uwagę na zagrożenia dla kultury, związane z turystyką w dobie globalizacji. W przytaczanym już *Orędziu na XXII Światowy Dzień Turystyki* pisze: „W epoce, gdy ludzka społeczność ulega globalizacji, turystyka stanowi nieraz ważny czynnik procesu, zdolny wywołać radykalne i nieodwracalne przemiany w kulturach wspólnot, które przyjmują turystów. Pod wpływem konsumpcjonizmu może przetwarzać w dobra konsumpcyjne kulturę, obrzędy religijne i ludowe święta, które ulegają coraz większemu spłyceniu, aby spełniać oczekiwania wciąż rosnącej liczby turystów. Dążąc do zaspokojenia tych potrzeb, tworzy się swego rodzaju sztuczną etniczność, która jest przeciwieństwem tego, czym powinien być prawdziwy dialog między cywilizacjami, szanujący auten-

²⁰ Por. M. Ostrowski, *Duszpasterstwo turystyczne – szansą ewangelizacji*, „Ateneum Kapłańskie”, t. 122 (1994) z. 1, s. 77.

²¹ *List pasterski Episkopatu Polski o chrześcijańskich walorach turystyki*, dok. cyt., nr 3.

tyczną i realną tożsamość każdego”²². Zaś Papieska Rada ds. Duszpasterstwa Migrantów i Podróżnych do plag towarzyszących globalizującej się turystyce zalicza: „wyzyskiwanie osób, na czele z kobietami i dziećmi, w pracy i do celów seksualnych; rozszerzanie się chorób, które zagrażają zdrowiu szerokich warstw społecznych; handel narkotykami i ich spożycie; niszczenie substancji identyfikującej kulturę oraz zasobów ważnych dla życia itd.”. Rada wyjaśnia, że globalizacji i turystyki nie można tu obciążać całkowitą odpowiedzialnością, „jednakże nie można przeoczyć faktu, że mogą one sprzyjać rozprzestrzenianiu się tych plag”²³. Dodajmy, że plagi te w każdym przypadku stanowią wielkie zagrożenie dla autentyczności ruchu turystycznego.

1.3. Niezbędność duszpasterstwa turystycznego

Chrześcijanin wie, że dzięki zbawczemu dziełu Boga wszystkie wymiary ludzkiego życia zostały przeobrażone i powinny go prowadzić do pełnej szczęśliwości w życiu przyszłym. Dlatego również czas, który przeznaczają na turystykę czy na obsługę ruchu turystycznego, nie może być wyłączony z jego osobistej troski o zbawienie. Bóg ciągle, na wszystkich drogach poszukuje człowieka, by obdarować go miłością i dać mu udział w swojej chwale.

Intensywny rozwój turystyki należy traktować jako znak czasu, czyli zjawisko stawiające wyzwania wobec Kościoła i ludzkości. Dotyczą one takiego kształtowania turystyki, aby służyła dobru człowieka, tak doczesnemu, jak i wiecznemu. Trzeba zatem uaktywniać tkwiący w niej potencjał dobra. Jan Paweł II w *Orędziu na XXI Światowy Dzień Turystyki* zauważa, że „rzesza ponad 600 milionów ludzi, którzy każdego roku przemieszczają się z kraju do kraju, mogłaby przekształcić turystykę w ważny czynnik budowania świata otwartego na współpracę wszystkich, możliwą dzięki wzajemnemu poznaniu i bezpośredniemu kontaktowi między różnymi rzeczywistościami”²⁴. Doświadczenie przekonuje, że jakość efektów

²² Jan Paweł II, *Turystyka w służbie pokoju*, dok. cyt., s. 44-45.

²³ PRDMP, *Wskazania dla duszpasterstwa*, dok. cyt., s. 146-147.

²⁴ Jan Paweł II, *Technika i przyroda: dwa wezwania dla turystyki na progu XXI stulecia. Orędzie na XXI Światowy dzień Turystyki 2000 r.*, w: *Duszpasterstwo pielgrzymów i turystów*, dz. cyt. s. 41-42.

turystyki zależy przede wszystkim od sposobu jej przeżywania przez samego turystę i przez środowisko społeczne, do którego on przybywa. Negatywne skutki turystyki, jako też brak wyraźnych skutków pozytywnych nierzadko wynikają z niewiedzy, lekkomyślności, braku przygotowania. Kościół uczy, że turystyka przynosi właściwe owoce rozwoju osobom odpowiednio duchowo urobionym. Stąd wynika postulat formacji środowiska turystyki: turystów oraz tych, którzy turystów przyjmują i obsługują. W tej perspektywie potrzeba duszpasterstwa turystycznego jawi się z całą oczywistością.

2. Przedmiot i rodzaje duszpasterstwa turystycznego

Ukazany wyżej, poszerzający się zakres wolnego czasu i idący z nim w parze rozwój turystyki nie pozostawały obojętne dla misji Kościoła. Toteż duszpasterstwo turystyczne ma już długą historię. Rozpoczęło się troską o ogół ludzi „w drodze”, a więc pielgrzymów, wygnańców, emigrantów, podróżujących w celach handlowych, uciekinierów, azylantów itp. Już Sobór Lateraneński IV (1215) zalecał opiekę duszpasterską nad osobami obcego języka, zwłaszcza odprawianie dla nich osobnej Mszy św. i udzielanie im sakramentów św. Później troska pasterska o ludzi „w drodze” była podejmowana także oddolnie. Między innymi św. Wincenty Pallotti wysyłał swych współpracowników do opieki nad włoskimi imigrantami w Londynie, zaś Peter Cahensly w 1865 r. dla opieki nad emigrantami niemieckimi założył Stowarzyszenie św. Rafała²⁵. Formalnie duszpasterstwo emigrantów organizuje papież Pius X, tworząc przy Kongregacji Konsystorialnej osobne biuro do spraw duszpasterstwa emigrantów²⁶. Pasterską troskę o przybyszów, obcych i bezdomnych zaleca *Kodeks Prawa Kanonicznego* z 1917 r.²⁷ Kościół troszczył się o wielką rzeszę uciekinierów, wypędzonych i emigrantów w okresie obydwóch wojen światowych.

Znaczącym dokumentem, który zapoczątkował proces wyodrębnienia duszpasterstwa turystycznego, była konstytucja apostolska *Exul Familia* wydana przez Piusa XII w 1952 r.²⁸ Do

²⁵ Podaję za: Ostrowski, *Duszpasterstwo turystyczne*, art. cyt., s. 74.

²⁶ Pius X, *Motu proprio Cum omnes* (15.08.1912).

²⁷ *Kodeks Prawa Kanonicznego* z 1917 r., kan. 94; 334; 464.

²⁸ Pius XII, *Konstytucja Apostolska „Exul Familia”*, AAS 44 (1952) s. 649 n.

najważniejszych zaś dokumentów ogólnokościelnych dotyczących bezpośrednio duszpasterstwa turystycznego należy *Directorium generale pro ministerio pastoralis quoad „turismum”*, wydane 27.03.1969 r. przez Kongregację ds. Duchowieństwa, zatytułowane w przekładzie na język polski jako *Wskazania ogólne dla duszpasterstwa turystycznego*, oraz wydane 29.06.2001 r. przez Papieską Radę ds. Duszpasterstwa Migrantów i Podróżnych *Wskazania dla duszpasterstwa turystycznego*.

„Duszpasterstwo turystyczne należy uważać za zwyczajny i istotny składnik duszpasterstwa diecezjalnego”²⁹. Turystyka bez wątpienia stanowi dziś nową przestrzeń ewangelizacji, w której chrześcijanin ma przeżywać swoją wiarę oraz swoje misyjne powołanie. Dlatego duszpasterstwo turystyczne powinno być zintegrowane ze zwyczajnym duszpasterstwem oraz skoordynowane z takimi dziedzinami, jak rodzina, szkoła, młodzież, kultura, ekumenizm itp. W czasach współczesnych, gdy rozbudował się przemysł turystyczny, duszpasterstwem obejmuje się nie tylko samych turystów, ale także te osoby i środowiska, które turystów przyjmują i świadczą im różne usługi. Wszyscy chrześcijanie związani z ruchem turystycznym są zarówno przedmiotem jak i podmiotem duszpasterstwa.

2.1. Duszpasterstwo turystów

Duszpasterstwo turystów ma im dopomóc w odkrywaniu wartości turystyki celem ich zdobywania, ale również w poznawaniu współczesnych jej zagrożeń dla ich uniknięcia. Skupia się ono głównie w parafii, z której ludzie wyruszają na turystyczne drogi, oraz w parafii lub szerszym rejonie przyjmującym turystów. W ramach zwyczajnego duszpasterstwa należy przygotować ogół wiernych do chrześcijańskiego przeżywania czasu wolnego, w tym także turystyki. Problem ten powinien znaleźć swoje miejsce w kazaniach i w katechezie dzieci i młodzieży, jak również w programach formacyjnych religijnych grup parafialnych. Nie powinno się tego przygotowania ograniczać do jednorazowej akcji w okresie przedwakacyjnym.

²⁹ KD, *Wskazania ogólne*, dok. cyt., s. 276.

Duszpasterstwo turystyczne powinno ukazać model chrześcijańskiego turysty. W pierwszej kolejności należy zmierzać do tego, aby turysta wyrobił sobie szczerze ewangeliczne podejście do turystyki. Zagłębianie się w Pismo święte uzdolni go do rozpoznawania Boga w pięknie stworzenia i we wspólnocie odkupionej ludzkości oraz do świętowania jako wyrazu nadziei, która wszystko podtrzymuje i odnawia. Oświecony tym światłem odkryje, że czas, który przeznaczą na turystykę, jest czasem łaski, sposobnością do modlitwy, świętowania wiary i przeżywania wspólnoty z braćmi.

Duszpasterstwo powinno także przysposobić turystę do apostołstwa. Bowiem, jak uczy Jan Paweł II, „nowe sytuacje, związane ze zjawiskiem przemieszczania się ludzi, wymagają od chrześcijan autentycznego ducha misyjnego”³⁰. Szerzej na ten temat wypowiedają się biskupi polscy w przytaczanym już liście: „Wobec innych ludzi spotkanych podczas wycieczek, turysta – chrześcijanin staje się prawdziwym ambasadorem Chrystusa. Historia mówi, iż wiara rozszerzała się poprzez świadectwo chrześcijan wędrujących w coraz to dalsze kraje. Nie zapominajcie, bracia i siostry, że przez waszą postawę, kulturę zachowania, godne obyczaje inni ludzie oceniają wartość chrześcijaństwa, więcej – odkrywają samego Chrystusa. Strzeżmy się, by nie być dla nich zgorszeniem”³¹.

Chcąc prawdziwie po chrześcijańsku kształtować swoją turystykę, chrześcijanin musi dzielić ze wspólnotą, do której przybył, świętowanie wiary, w tym szczególnie Eucharystię w Dniu Pańskim oraz najważniejsze uroczystości roku liturgicznego. Będzie również osobiście zachęcał innych turystów do udziału w liturgicznym świętowaniu. Jeśli to byłoby konieczne, postara się u odpowiedzialnych za turystykę o wyegzekwowanie swojego prawa do praktykowania wiary. Jest czujny, aby uniknąć nie tylko czynów sprzecznych z chrześcijańskim powołaniem, ale także słów czy gestów mogących ranić uczucia innych osób. Pomaga najbardziej potrzebującym przekazując im część funduszy przewidzianych na turystykę³².

³⁰ Jan Paweł II, *Redemptoris missio*, nr 82, w: Jan Paweł II, *Dzieła zebrane*, t. 1, Encykliki, Kraków 2006, s. 385.

³¹ *List pasterski Episkopatu Polski o chrześcijańskich walorach turystyki*, dok. cyt., nr 2.

³² Por. PRDMP, *Wskazania dla duszpasterstwa*, dok. cyt., s. 159-160.

Trzeba turystów zachęcać do kontaktu z przyrodą i do poszanowania przyrody. Wzorem niech tu będzie Jan Paweł II, który do tej tematyki nawiązywał bardzo często. Między innymi w *Liście do młodych całego świata* pisał: „Dobrze jest człowiekowi czytać w tej księdze przedziwnej, jaką jest księga przyrody, szeroko otwarta dla każdego. (...) przyroda jest dana człowiekowi również jako przedmiot podziwu i kontemplacji, jako wielkie zwierciadło świata. Odbija się w nim przymierze Stwórcy ze swoim stworzeniem. (...) I dlatego też życzę Wam, Młodym, aby Wasze wzrastanie w latach i mądrości dokonywało się przez obcowanie z przyrodą. Miejcie na to czas! Nie żałujcie go! Podejmijcie również trud i wysiłek, jaki to obcowanie niesie czasem z sobą, zwłaszcza gdy pragniemy docierać do rejonów szczególnie eksponowanych. Ten trud jest twórczy, stanowi on zarazem element zdrowego odpoczynku, który jest Wam potrzebny, na równi ze studiami i pracą”³³. Praktyczne wskazówki dotyczące poszanowania przyrody zawiera przytaczany już list Episkopatu Polski: „Zadbajmy o czystość na szlakach i w miejscach postoju. Szanujmy ciszę, która ułatwia człowiekowi kontemplację piękna natury. Respektujmy także słuszne przepisy, np. zachowania się w górach, lasach, nad wodą czy w parkach narodowych. Służą one samemu turyście oraz zabezpieczeniu dóbr przyrody dla następnych pokoleń. Okres wyjazdów urlopowych jest czasem wzmożonego ruchu drogowego. Umiejmy z chrześcijańską kulturą odnosić się do innych użytkowników dróg, jak i do służb porządkowych”³⁴.

W obliczu niebezpieczeństw jakie niesie ze sobą zmasowany ruch turystyczny duszpasterstwo powinno promować i tworzyć tzw. turystykę alternatywną. Taka turystyka uwzględnia i harmonizuje w sobie elementy odpoczynku fizycznego i szeroko rozumianej kultury duchowej, w tym także wartości chrześcijańskich. Jedną z jej form jest turystyka religijna, która obok pielęgnowania rekreacyjno-krajoznawczych walorów posiada pewne wątki religijne, jak np. udział w religijnych obchodach i uroczystościach, poznawanie ośrodków kultu religijnego czy nawet tylko chwila kontemplacji i modlitwy na szlaku.

³³ Jan Paweł II, *List do młodych całego świata*, art. cyt., nr 14.

³⁴ *List pasterski Episkopatu Polski o chrześcijańskich walorach turystyki*, dok. cyt., nr 3.

Duszpasterstwo turystyczne zaleca turystykę rodzinną. Obecnie, gdy wiele czynników utrudnia życie rodzinne, taka turystyka jest skutecznym środkiem do intensyfikowania więzi rodzinnych lub ich odnawiania. Wspólna podróż zwiększa możliwości dialogu, poprawia obustronne zrozumienie i wzajemne poczucie wartości, podnosi samoświadomość wszystkich członków rodziny oraz dodaje otuchy do wzajemnej wielkodusznej pomocy³⁵. Turystyka rodzinna stwarza rodzicom cenną okazję do podjęcia katechetycznej roli wobec dzieci przez dialog oraz przykład. Uprawianie turystyki w rodzinie daje szansę wzbogacenia osoby pod względem kultury życia, szacunku dla wartości obyczajowych i kulturalnych oraz ochrony przyrody. Wymiar wolności, szczególnie ujawniający się w turystyce, zachęca i wychowuje do odpowiedzialności.

W zasięgu szczególnej troski duszpasterstwa turystycznego powinny się znaleźć dzieci i młodzież oraz osoby w starszym wieku. Te kategorie osób, dysponując większym zakresem wolnego czasu, częściej uprawiają turystykę. Młodociani czynią to także w ramach programów kształcenia i wychowania. Kościół oferuje tym grupom duszpasterską pomoc, aby zarówno organizatorzy, jak sami turyści mogli przeżywać tę specyficzną sytuację w całym jej bogactwie duchowym i zewnętrznym. Zwłaszcza turystyka organizowana dla dzieci i młodzieży powinna służyć pogłębieniu ich wiary. Podróże zaś osób w starszym wieku powinny być „podróżami radości”, przepojonymi głębokim uczuciem wdzięczności i zaufania „ramionom Boga”. „W ten sposób rośnie radość życia, która jest podstawowym darem Boga”³⁶.

2.2. Duszpasterstwo osób przyjmujących turystów

Do osób przyjmujących turystów zalicza się tutaj mieszkańców parafii czy szerszych rejonów położonych na obszarze ruchu turystycznego, a także osoby pracujące w turystyce jak hotelarze, gospodarze schronisk, przewodnicy, pracownicy biur turystycznych itp. Praca osób zatrudnionych w ruchu turystycznym bywa bardziej

³⁵ Por. Jan Paweł II, *Duchowy wymiar wakacji*, Przemówienie na Anioł Pański (1.08.1999), ORP 20 (1999) nr 11, s. 40.

³⁶ Jan Paweł II, *List do osób w podeszłym wieku* (1.10.1999), nr 16, Tarnów 2000, s. 33.

intensywna w niedziele i święta, wskutek czego tracą oni kontakt z normalnym życiem religijnym i Kościołem. Wielu stale pracuje z dala od ośrodków duszpasterskich (schroniska górskie, ratownicy górscy, przewodnicy itp.). Duszpasterz winien im poświęcić więcej troski, aby przygotować ich jako świeckich apostołów, oddziałujących na turystów w tych trudno dostępnych dla duszpasterstwa miejscach³⁷.

2.2.1. W parafiach położonych w terenie turystycznym trzeba w duszpasterstwie akcentować gościnność. Należy ona bowiem do istoty duszpasterstwa turystycznego. Jest również postawą, jaką powinni odznaczać się chrześcijanie. Przyjmujący turystę chrześcijanin powinien to czynić z przekonaniem, że „ten człowiek jest pierwszą drogą, po której powinien kroczyć Kościół w wypełnianiu swojego posłannictwa”³⁸.

Przyjęcie turysty do wspólnoty chrześcijan znajduje najgłębszy wyraz w czasie celebracji Eucharystii. Wówczas wspólnota przeżywa swoje zjednoczenie ze Zmartwychwstałym Chrystusem oraz buduje jedność z braćmi. Bracia turyści, przybyli na Eucharystię z różnych miejsc, modlą się z miejscowymi mieszkańcami jednym głosem, choć niekiedy w różnych językach, przekazują sobie znak pokoju i uczestniczą w tej samej Uczcie Eucharystycznej, w czym ze szczególną siłą wyraża się uniwersalizm Kościoła. Aby te wartości zrealizować, należy zatroszczyć się, aby wszyscy, zarówno turyści jak i miejscowa ludność, mogli – zwłaszcza w niedzielę – wziąć razem udział w Eucharystii³⁹.

Oprócz niedzielnej Mszy św. okazją do zaproszenia turystów i świętowania razem z nimi wiary są wszelkie inne religijne obchody, dla których spotyka się razem lokalna społeczność, a zwłaszcza najważniejsze uroczystości roku liturgicznego. Ponadto miejscowa wspólnota powinna zaplanować spotkania ze wszystkimi turystami poza świątynią i przygotować odpowiednie materiały pomagające im w sensowny sposób wykorzystać czas turystyki. Turysta powinien zainteresować się problemami wspólnoty goszczącej

³⁷ Por. Ostrowski, *Duszpasterstwo turystyczne*, art. cyt., s. 79.

³⁸ Jan Paweł II, *Encyklika „Redemptor hominis”*, nr 14, w: Jan Paweł II, *Dzieła zebrane*, dz. cyt., s. 42.

³⁹ Por. PRDMP, *Wskazania dla duszpasterstwa*, dok. cyt., s. 154.

go, ta zaś winna zapoznać go ze swoimi realiami i zaoferować mu jakąś możliwą formę udziału w jej życiu.

Miejscowa wspólnota powinna przyjmować także turystów należących do innych wyznań chrześcijańskich. Okazując szacunek dla ich sposobów przeżywania wiary, miejscowi katolicy powinni dawać świadectwo wielkodusznej wierności swemu Kościołowi. Nie tylko w tym wypadku, ale zawsze wspólnota chrześcijańska goszcząca turystów powinna mieć świadomość, że jest ze swej natury misyjna i musi ciągle na nowo odkrywać zadanie świadczenia o własnej wierze z szacunkiem, odwagą i wielkodusznością.

2.2.2. Turyści licznie nawiedzają chrześcijańskie ośrodki pielgrzymkowe. Czynią to często z motywów pozareligijnych. Jednakże dla ludzi zagubionych w dzisiejszym, zsekularyzowanym świecie, opanowanym materializmem i konsumizmem, takie odwiedziny mogą być znakiem pragnienia powrotu do Boga. Dlatego w miejscach pielgrzymkowych należy tak przyjmować turystów, aby pomóc im z rozpoznaniem sensu ich wędrówki oraz w zrozumieniu celu, do którego zostali powołani⁴⁰. Stosuje się dla nich inne środki niż dla pielgrzymów, należy jednak unikać wyłączenia lub odgraniczania turystów od pątników. Najlepszą posługą będzie wyjaśnienie turystom religijnego charakteru miejsca i sensu pielgrzymki, jaką wierzący odbywają do niego.

Jeszcze liczniej, niż do sanktuariów, przybywają turyści do ośrodków religijnych, mających wybitne znaczenie dla historii i sztuki, jak na przykład katedry, klasztory, opactwa. Przyjęcie turystów nie może się tam ograniczać do informacji historycznych lub z dziedziny sztuki, lecz na pierwszym miejscu trzeba ukazać tożsamość tych ośrodków i ich religijne przeznaczenie. Osoby przyjmujące turystów powinny być przygotowane nie tylko pod względem fachowym, ale także duchowym, aby pełnienie tej posługi było sposobnością do osobistego przeżywania własnej wiary i świadczenia o niej. Czas zwiedzania tych ośrodków należy uzgodnić z ustalonym w nich porządkiem nabożeństw.

⁴⁰ Por. PRDMP, *Sanktuarium, pamięć, obecność i prorocstwo Boga żywego* (8.05.1999), nr 6, w: *Duszpasterstwo pielgrzymów i turystów. Wybór wypowiedzi i dokumentów kościelnych*, opr. M. Ostrowski, Kraków 2003, s.108.

Również ośrodki religijne nie będące wybitnymi dziełami sztuki, ze względu na tradycyjny i rodzimy charakter, przyciągają dużą liczbę turystów. Zadaniem duszpasterstwa jest w tym wypadku ukierunkowanie przybywających osób ku autentycznej osobistej wierze, zwróconej ku Bogu żywemu. Do współpracy należałoby zapraszać organizatorów wyjazdów turystycznych do tychże ośrodków oraz przekazywać im jasne i rzetelne informacje na temat religijnego znaczenia tego rodzaju wyjazdów⁴¹.

2.2.3. Turystom często towarzyszą przewodnicy, aby im ułatwić zrealizowanie zamierzonych celów. Obecność przewodnika nie rzadko jest konieczna, decydująca o powodzeniu wyprawy. Z tego względu przewodnik powinien być osobą odpowiedzialną i kompetentną w zakresie pełnionych zadań. Z tego względu należy popierać stowarzyszenia i spotkania chrześcijańskich przewodników, mające na celu ich permanentną ludzką i duchową formację oraz wymianę doświadczeń. W kontaktach z turystami wymaga się od nich szczególnie odpowiedzialnego świadectwa wiary. Gdy objaśniają turystom miejscowości, pomniki lub wydarzenia o charakterze religijnym, powinni być świadomi, że w pewnym sensie są prawdziwymi ewangelizatorami.

Nie tylko przewodnicy, ale wszyscy chrześcijanie pracujący zawodowo w turystyce powinni być świadomi swej odpowiedzialności. Od ich fachowej kompetencji i chrześcijańskiego zaangażowania zależy pożytek z uprawiania turystyki, tak na płaszczyźnie ludzkiej, jak i duchowej. Aby mogli odpowiednio wypełnić swoje zadania, potrzebna jest im pomoc ze strony duszpasterstwa turystycznego. Należy ich otoczyć religijną i sakramentalną troską na miarę potrzeb związanych z ich pracą. Trzeba wspierać ich udział w życiu wspólnoty parafialnej, w ruchach apostoelskich i w formacji w ramach specjalnych grup czy zrzeszeń. Niektórym kategoriom pracowników turystycznych należy się szczególna pastoralna troska. Należą do nich: ojcowie, matki w sytuacji długiego przebywania z dala od rodziny, młodzi ludzie w trakcie nauki i rozpoczynania życia zawodowego oraz kobiety.

⁴¹ Por. PRDMP, *Wskazania dla duszpasterstwa*, dok. cyt., s. 158.

2.2.4. Przy rozwijaniu przemysłu turystycznego należy brać pod uwagę problemy ekologiczne, a zatem wspierać inicjatywy pozostające w zgodności ze środowiskiem naturalnym. Trzeba także chronić priorytet miejscowej ludności, nawet kosztem ograniczenia tego przemysłu. Jan Paweł II zachęca „do turystyki w formach odznaczających się większym szacunkiem dla środowiska, większym umiarkowaniem korzystania z bogactw naturalnych i większą odpowiedzialnością za kultury lokalne”⁴². Tymi wskazówkami należy się kierować zwłaszcza w wyprawach turystycznych do krajów ubogich, dopiero rozwijających się. Moralne kryteria, którymi powinien kierować się przemysł turystyczny, znajdą skuteczne zastosowanie, jeśli zaistnieje współpraca między osobami zatrudnionymi w turystyce, politykami i miejscową ludnością. Współpraca ta otwiera dla chrześcijańskich pracowników branży turystycznej szerszą możliwość świadectwa, wspólnoty oraz głoszenia Królestwa Bożego.

2.2.5. Duszpasterstwo turystyczne powinno poszukiwać dróg współdziałania Kościoła i społeczeństwa, popierać współpracę z publiczną administracją, zawodowymi zrzeszeniami i innymi związkami działającymi na obszarze turystyki w celu rozszerzania chrześcijańskiej wizji turystyki oraz ewangelizacji. Przykładem takiego współdziałania jest ustanowienie przez Stolicę Apostolską stanowiska obserwatora przy Światowej Organizacji Turystyki. Organizacja ta od 1980 roku corocznie, 27 września, urządza Światowy Dzień Turystyki, a w roku 1999 ogłosiła międzynarodowy Kodeks etyki w turystyce. Kościół podziela zasady stojące u podstaw tego Kodeksu oraz bierze udział w świętowaniu Światowego Dnia Turystyki. Papież podkreśla duchowe znaczenie tego Dnia ogłaszając odpowiednie orędzie.

Podobnie w skali krajowej Konferencja Episkopatu lub poszczególni biskupi powinni zatroszczyć się o stały dialog z publicznymi władzami krajowymi i lokalnymi, a także z organizacjami przedsiębiorców turystycznych celem współpracy na rzecz budowania świata bardziej sprawiedliwego, przyjaznego i solidarnego. Na-

⁴² Jan Paweł II, *Ekoturystyka kluczem do właściwego rozwoju. Orędzie na XXIII Światowy Dzień Turystyki 2002 r.*, w: *Duszpasterstwo pielgrzymów i turystów. Wybór wypowiedzi i dokumentów kościelnych*, opr. M. Ostrowski, Kraków 2003, s. 51.

leży także współpracować w walce z sytuacjami raniącymi godność ludzką, za które turystyka jest przynajmniej częściowo odpowiedzialna⁴³.

3. Struktury duszpasterstwa turystycznego i ich zadania

Tworzenie się struktur duszpasterskich było w dziejach Kościoła procesem powolnym, narastającym stosownie do pojawiających się nowych potrzeb. Uwaga ta odnosi się także do duszpasterstwa turystycznego. Podobnie jak działalność duszpasterska, tak i struktury miały służyć wszystkim ludziom będącym „w drodze”. W miarę zaś wyodrębniania się i szybkiego rozwoju turystyki Kościół zaczął tworzyć struktury duszpasterskie oddzielnie dla tej kategorii ludzi „w drodze”. Struktury będą tu rozpatrywane w porządku zstępującym, tzn. od ogólnokościelnych do lokalnych.

3.1. Papieska Rada ds. Duszpasterstwa Migrantów i Podróżnych

Papież Paweł VI motu proprio *Apostolicae caritatis* z 19 marca 1970 r. ustanowił Papieską Komisję ds. Duszpasterstwa Migrantów i Podróżnych i podporządkował ją Kongregacji ds. Biskupów. Komisja ta konstytucją apostolską *Pastor Bonus* dnia 28 czerwca 1988 r. została przekształcona w Papieską Radę ds. Migrantów i Podróżnych. Rada przejęła te same zadania, które wykonywała Komisja. W zakresie turystyki ma ona „podejmować troskę o osoby wierzące, które podejmują podróż z pobożności, studiów bądź rozrywki, na rzecz ich moralnego i religijnego kształtowania oraz wspierać lokalne Kościoły, by wszyscy, którzy znajdą się poza miejscem swego stałego zamieszkania, mogli otrzymać odpowiednią dla nich duszpasterską opiekę”⁴⁴.

⁴³ PRDMP, *Wskazania dla duszpasterstwa*, dok. cyt., s. 168-169.

⁴⁴ Jan Paweł II, *Konstytucja apostolska Pastor Bonus*, (28.06.1988) nr 151, ORP, 9 (1998), nr 9, s. 3.

Do zadań Papieskiej Rady należą następujące⁴⁵:

a) popieranie i koordynowanie stałych analiz zjawiska turystyki, a zwłaszcza jej wpływu na duchowe i religijne życie jednostek i społeczeństw;

b) proponowanie kierunku działań duszpasterskich, które mogą być przyjęte w całości lub adaptowane przez poszczególne narody;

c) utrzymywanie stałych kontaktów z konferencjami biskupów celem koordynacji i wspierania inicjatyw duszpasterskich w zakresie turystyki;

d) współpraca z ośrodkami wyższych studiów kościelnych i instytutów badawczych, zajmujących się studiami nad turystyką;

e) programowanie corocznych obchodów Światowego Dnia Turystyki oraz przygotowanie i rozpowszechnianie pomocy formacyjnych dotyczących tematyki Światowego Dnia;

f) utrzymywanie regularnych kontaktów poprzez stałego obserwatora Stolicy Apostolskiej przy Światowej Organizacji Turystyki.

3.2. Konferencje Episkopatów

W działalności Konferencji Episkopatów szczególne znaczenie ma uważne duszpasterskie śledzenie zjawisk wywołujących zmiany w społeczeństwie oraz rozpatrywanie form i metod duszpasterstwa przystosowanych do aktualnych okoliczności czasu i miejsca⁴⁶. Turystyka jest zjawiskiem nowym, a przy tym przechodzącym stałą ewolucję i wywołującym zmiany stylu życia i zwyczajów, toteż przez Konferencje Episkopatów nie może być zignorowana.

Do konkretnych inicjatyw, które mogą podjąć Konferencje Episkopatów, należą między innymi⁴⁷:

a) dostarczanie wszystkim biskupom aktualnych informacji dotyczących rozwoju turystyki w kraju, jej form oraz wpływu na miejscową ludność i na religijne potrzeby turystów. Informacje te powinny obejmować turystykę wewnętrzną i międzynarodową. Pro-

⁴⁵ PRDMP, *Wskazania dla duszpasterstwa*, dok. cyt., s. 171-172.

⁴⁶ Por. *Kodeks Prawa Kanonicznego*, kan. 447.

⁴⁷ PRDMP, *Wskazania dla duszpasterstwa*, dok. cyt., s. 173-174.

blemy związane z turystyką w danym kraju powinny stać się przedmiotem obserwacji i analiz stałego gremium badawczego, katolickiego uniwersytetu lub krajowego kościelnego instytutu;

b) przygotowanie programu formacyjnego, przeznaczonego dla osób zaangażowanych w duszpasterstwo turystyczne. Program ten mógłby być realizowany przez seminaria duchowne i instytuty formacyjne celem przygotowania dla każdej diecezji wykształconych w tej dziedzinie kapłanów i świeckich;

c) przygotowanie serii pomocy dla zwyczajnego duszpasterstwa, aby wszyscy wierni mogli otrzymać odpowiednią katechezę na temat wolnego czasu i turystyki;

d) jeśli przemawiają za tym okoliczności, nawiązanie kontaktów z innymi Konferencjami Episkopatów w celu wymiany duszpasterskich sił pomiędzy krajami oraz wymiany koniecznych informacji i pomocy liturgicznych w różnych językach;

e) popieranie programów formacyjnych dla organizatorów turystyki i dla przewodników turystycznych, zwłaszcza tych, którzy zajmują się oprowadzaniem po religijnych obiektach, jak również dla studentów szkół turystyki i hotelarstwa;

f) podejmowanie tematu turystyki w katolickich centrach kultury;

g) inicjowanie współpracy między diecezjami w celu lepszego zorganizowania duszpasterskiej opieki w miejscach, w których podczas turystycznego sezonu następuje duże przeciążenie;

h) ustanowienie w dużych centrach turystycznych ekumenicznych kontaktów z przedstawicielami innych wyznań chrześcijańskich w celu współpracy;

i) dążenie do utrzymywania stałego dialogu z publicznymi władzami i zainteresowanymi organizacjami celem ustalenia stosownych form współpracy w planowaniu i obserwacji przemysłu turystycznego. Należy w nim zwracać szczególną uwagę na ochronę kulturowej tożsamości miejscowej ludności, praw osób zatrudnionych w sektorze turystyki oraz prawidłowego korzystania z artystycznego i religijnego dziedzictwa, z którego chcą skorzystać odwiedzający.

3.3. Diecezje

Do zadań duszpasterstwa turystycznego na terenie diecezji należy⁴⁸:

a) dopomóc osobom wierzącym w przeżywaniu turystyki jako miejsca chrześcijańskiego zaangażowania i świadectwa oraz wyrażania misyjnej postawy. Cel ten powinien być brany pod uwagę w kaznodziejstwie i katechezie oraz w środkach społecznego przekazu. Również w szkołach należy prowadzić taką formację, która pozwoli uczniom doceniać turystykę jako wartość służącą godności i rozwojowi człowieka oraz społeczeństw;

b) wykształcić duszpasterzy turystycznych. Gdy potrzeby diecezji będą tego wymagać, należy umożliwić gruntowne, specjalistyczne wykształcenie niektórym kapłanom i zdatnym do tego osobom świeckim;

c) poznawać rzeczywistość turystyki na terenie diecezji, formułować pastoralne kryteria oraz przedkładać na forum rad kapłańskich i duszpasterskich odpowiednie programy duszpasterskiej działalności. Religijna opieka nad turystami winna stać się integralną częścią diecezjalnych programów. Nawet w przypadku odmiennego języka i kultury turystów opieka ta nie powinna być ani działalnością odseparowaną, ani zakłócającą życie lokalnych wspólnot;

d) w okresach najbardziej nasilonego ruchu turystycznego podjąć działania zmierzające do optymalizacji posługi duszpasterskiej. O ile stanie się to konieczne, należy przewidzieć bądź przesunięcie kapłanów z innych parafii, bądź współpracę kapłanów z innych diecezji lub krajów;

e) powitać turystów, szczególnie na początku sezonu turystycznego, listem biskupa oraz podsunąć pomoce zawierające informacje i zachętę do udziału w życiu i świętowaniu lokalnego Kościoła;

f) popierać przygotowanie grup i stowarzyszeń do oprowadzania turystów po kościelnych zabytkach sztuki i kultury;

⁴⁸ *Tamże*, s. 175-176.

g) tworzyć parafie i katolickie centra, które mogłyby podjąć zwiększające się obowiązki duszpasterstwa turystycznego;

h) nawiązać kontakty z osobami odpowiedzialnymi z innych chrześcijańskich wyznań w celu podjęcia działań zmierzających do lepszej posługi religijnej na rzecz turystów będących członkami tychże wyznań. Należy przy tym stosować się do kryteriów ustalonych przez Stolicę Apostolską i Konferencję Biskupów;

i) ożywić współpracę z publicznymi władzami i lokalną administracją, fachowymi i zawodowymi jednostkami oraz innymi organizacjami zainteresowanymi turystyką;

j) utworzyć diecezjalną komisję do spraw duszpasterstwa turystycznego, która będzie odpowiedzialna za koordynację pracy i nowe impulsy na tym polu. Powinni do niej należeć fachowcy z rozmaitych specjalności turystycznej branży.

3.4. Parafie

Parafia – jak już wyżej zaznaczono - jest pierwszą szkołą gościnności, zwłaszcza gdy zbiera się, by świętować dzień Pański⁴⁹. Otwiera się, by wszystkich zatrzymujących się przejściowo na jej terenie przywitać oraz zaprosić do udziału w celebracji wiary i w braterskiej wspólnocie. W ramach duszpasterstwa turystycznego stara się nie tylko o przyjmowanie odwiedzających, ale także o przygotowanie swoich wiernych do chrześcijańskiego przeżywania czasu turystyki, jak również wspomaga osoby zaangażowane i pracujące w turystycznym sektorze.

Niektóre inicjatywy Kościoła diecezjalnego mogą być podjęte przez parafie. Należą do nich między innymi⁵⁰:

a) katecheza na temat czasu wolnego i turystyki, zarówno dla miejscowej ludności, jak i przybyłych gości turystów;

b) działania zapobiegawcze i pomocne wobec grup, które są ofiarami fałszywie pojętej turystyki lub niewłaściwych zachowań turystów;

⁴⁹ Por. Jan Paweł II, *List apostolski Dies Domini* (31.05.1998), nr 35-36, Rzeszów 1998, s. 22-23.

⁵⁰ PRDMP, *Wskazania dla duszpasterstwa*, dok. cyt., s. 177-178.

c) popieranie i ożywianie działalności grup apostolatu, które poświęcają się osobom żyjącym z turystyki i pracującym w turystycznym sektorze, także wówczas, gdy te osoby nie są aktywne w parafii⁵¹;

d) uformowanie stałej grupy świeckich, która będzie rozpoznawać potrzeby i przedkładać duszpasterskie inicjatywy dotyczące turystyki;

e) w ośrodkach intensywnego napływu ruchu turystycznego dostosowanie posługi duszpasterskiej do potrzeb turystów, tak by sprzyjała nawiązywaniu międzyosobowych kontaktów, celebrowaniu aktów wiary, osobistej modlitwie oraz rozwojowi braterskiej miłości;

f) rozwinięcie specjalnej troski duszpasterskiej wobec osób zatrudnionych w zawodach związanych z turystyką, odpowiedniej do czasu i charakteru ich pracy;

g) podjęcie odpowiednich środków, by turyści przybywający na Mszę św. mogli w niej uczestniczyć w ich własnym języku albo w formach odpowiadających ich rodzimej kulturze, przy czym zawsze należy stosować się do obowiązujących przepisów liturgicznych;

h) stałe aktualizowanie informacji o duszpasterskich posługach parafii i zadbanie o to, by te informacje były dostępne dla turystów w biurach informacji, hotelach itp.

* * * * *

Tytułem podsumowania przeprowadzonych rozważań warto jeszcze raz sięgnąć do dokumentu Papieskiej Rady ds. Duszpasterstwa Migrantów i Podróżnych: „[...] dla chrześcijan turystyka, rozpatrywana z różnych punktów widzenia, nosi w sobie paschalną dynamikę odnowy. Jest ona bowiem świętowaniem przyjętego daru, wędrówką ku spotkaniu z innymi osobami, w których może być przeżywana radość zbawienia. Momentem, który może być solidarnie dzielony z innymi i stawać się czasem przybliżania odnowy wszystkiego w Chrystusie. () Głównym celem duszpasterstwa turystycznego jest stworzenie optymalnych warunków ku temu, aby chrześcijanin przeżywał turystykę jako moment łaski i zbawienia”⁵².

⁵¹ Por. Jan Paweł II, *Przemówienie do Kongregacji ds. Duchowieństwa* (20.10.1984), nr 6, ORP 5 (1984), nr 11-12, s. 24.

⁵² PRDMP, *Wskazania dla duszpasterstwa*, dok. cyt., s. 151-152.